

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της προσφυγής υπ' αριθ. 53901/00

την οποία κατέθεσε η **È È** και λοιποί

κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν στις 14 Μαρτίου 2002 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους εξής δικαστές:

F. TULKENS, *Πρόεδρο,*

K.Λ. POZAKH,

P. LORENZEN,

N. VAJIC,

E. LEVITS,

A. KOVLER,

V. ZAGREBELSKY,

και από τον E. FRIBERGH, *Γραμματέα του Τμήματος,*

Έχον υπ' όψη την προρρηθείσα προσφυγή η οποία εισήχθη στις 25 Οκτωβρίου 1999 και πρωτοκολλήθηκε στις 13 Ιανουαρίου 2000,

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση των προσφευγόντων,

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι σαράντα τέσσερις προσφεύγοντες, τα ονόματα των οποίων

αναγράφονται στο παράρτημα, είναι Έλληνες υπήκοοι. Εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Δικηγόρους Θεσσαλονίκης Κ. Χωρομίδη και Ι. Χωρομίδη.

A. Οι περιστάσεις της υποθέσεως

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, όπως εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Με την από 7 Αυγούστου 1971 και υπ' αριθ. Α.20403/6091 απόφαση, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη στην απαλλοτριώση κτημάτων συνολικού εμβαδού 1 706 337 τ.μ., υπέρ του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού – εφ' εξής ΕΟΤ), με σκοπό την τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής. Ανάμεσα στους ιδιοκτήτες των απαλλοτριωθέντων ήταν και οι προσφεύγοντες.

Στις 15 Νοεμβρίου 1971, το Πρωτοδικείο Χαλκιδικής όρισε στο πλαίσιο της αποζημίωσης την προσωρινή τιμή μονάδος ανά τετραγωνικό μέτρο. Στις 15 Ιανουαρίου 1972, η προσωρινή αποζημίωση κατεβλήθη στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

Οι προσφεύγοντες δηλώνουν ότι κανένα από τα προβλεπόμενα έργα δεν εκτελέστηκε.

Στις 4 Ιουλίου 1977, 5 Οκτωβρίου 1984, 5 Νοεμβρίου 1987 και 20 Μαρτίου 1992, οι προσφεύγοντες ζήτησαν από τη Διοίκηση να προβεί στην ανάκληση της απαλλοτριώσεως, λόγω μη εκπληρώσεως του σκοπού δημοσίας ωφελείας. Συνεπεία της σιωπής της Διοικήσεως, τεκμαιρομένης ως άρνηση να ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους, οι προσφεύγοντες προσέφυγαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε τις προσφυγές τους, κυρίως για τον λόγο ότι, λόγω της φύσεως και του εύρους των προς εκτέλεση έργων, ο διαδραμών χρόνος δεν αιτιολογούσε την ανάκληση της απαλλοτριώσεως, και τούτο, για τον πρόσθετο λόγο ότι η Διοίκηση ουδόλως είχε εκδηλώσει την πρόθεση να εγκαταλείψει τα σχέδιά της (αποφάσεις 1448/1979, 4168/1986, 3408/1989 και 1678/1995).

Με την από 10 Σεπτεμβρίου 1992 και υπ' αριθ. 532144 απόφαση, ο ΕΟΤ εκχώρησε στο μοναστήρι Ιβήρων του Αγίου Όρους οικόπεδο εμβαδού 149 120 τ.μ. από τα απαλλοτριωθέντα τμήματα, τμήμα του οποίου ανήκε σε ορισμένους από τους προσφεύγοντες, με σκοπό την επ' αυτού ανέγερση τουριστικής επιχειρήσεως. Κατά τους όρους της συμβάσεως, το μοναστήρι είχε την υποχρέωση, επί ποινή ανακλήσεως της εκχωρήσεως, να καταθέσει, πριν από τις 14 Οκτωβρίου 1997, πλήρη μελέτη επί της τουριστικής εκμεταλλεύσεως της περιοχής. Παρά την παράλειψη του μοναστηρίου να συμμορφωθεί προς την υποχρέωση αυτή, η εκχώρηση δεν ανεκλήθη.

Την 1^η Οκτωβρίου 1995, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον της Διοικήσεως πέμπτη αίτηση, με την οποία ζητούσαν την ανάκληση της απαλλοτριώσεως. Η Διοίκηση δεν προέβη σε καμία ενέργεια.

Στις 12 Ιανουαρίου 1996, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως της σιωπηρής αρνήσεως της Διοικήσεως να προβεί στην ανάκληση της εν λόγω απαλλοτριώσεως. Ζήτησαν περαιτέρω την ανάκληση της εκχωρήσεως υπέρ του μοναστηρίου Ιβήρων. Η συζήτηση, η οποία αρχικά ορίστηκε για τις 4 Ιουνίου 1996, έλαβε χώρα, μετά από έξι αναβολές, στις 20 Ιανουαρίου 1998.

Εν τω μεταξύ, με την από 27 Ιανουαρίου 1997 και υπ' αριθ. 32/227 απόφαση, ο ΕΟΤ προκήρυξε διεθνή πλειοδοτικό διαγωνισμό για την τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των απαλλοτριωθέντων οικοπέδων των προσφευγόντων, πλην του εκχωρηθέντος στο μοναστήρι Ιβήρων

τμήματος. Η απόφαση αυτή ενεκρίθη με την από 11 Φεβρουαρίου 1997 απόφαση. Στις 23 Ιουνίου 1997, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως της τελευταίας αποφάσεως.

Στις 4 Μαΐου 1999, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε τις δύο προσφυγές των προσφευγόντων. Όσον αφορά τις προσφυγές της έβδομης

- 4 -

προσφεύγουσας, απερρίφθησαν ως απαράδεκτες για τον λόγο ότι δεν είχαν υποβληθεί νομίμως.

Όσον αφορά την πρώτη προσφυγή, το Συμβούλιο της Επικρατείας σημείωσε κατ' αρχάς ότι, στο πλαίσιο απαλλοτριώσεως προς όφελος του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, η εκτέλεση των σχετικών έργων δεν υπόκειται σε ορισμένη προθεσμία, και ότι η ανάκληση της απαλλοτριώσεως εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια των αρμοδίων υπουργών. Εν τούτοις, δέχθηκε ότι η οικεία νομοθεσία δεν απέκλειε την υποχρέωση την οποία έχει η Διοίκηση όπως ανακαλέσει απαλλοτρίωση στις ακόλουθες περιπτώσεις: αφ' ενός, όταν έχει εκδηλωθεί, ρητά και ανενδοίαστα, η βούληση να μη χρησιμοποιηθεί το απαλλοτριωθέν οικόπεδο για τον σκοπό για τον οποίο είχε απαλλοτριωθεί ή για άλλο σκοπό δημόσιας ωφέλειας, και αφ' ετέρου, όταν παρέρχεται μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την απαλλοτρίωση και ο δικαιούχος της απαλλοτριώσεως παραμένει αναισιολόγητα αδρανής, ως προς την υλοποίηση του αρχικού σκοπού της απαλλοτριώσεως ή άλλου σκοπού δημόσιας ωφέλειας. Όσον αφορά την υπόθεση της οποίας επελήφθη, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι ο διαδραμών μετά την απαλλοτρίωση χρόνος δεν είχε υπερβεί τα ανεκτά χρονικά όρια, και ότι, με την προκήρυξη διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού για την τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής, η Διοίκηση είχε εκδηλώσει, ρητά και ανενδοίαστα, τη βούληση να χρησιμοποιήσει το απαλλοτριωθέν οικόπεδο για τον σκοπό για τον οποίο το τελευταίο είχε απαλλοτριωθεί. Τέλος, έκρινε ότι η εκχώρηση τμήματος του οικοπέδου στο μοναστήρι ενέπιπτε στους σκοπούς της απαλλοτριώσεως.

Εν τούτοις, ένας δικαστής έκρινε ότι η πλήρης αδράνεια του ΕΟΤ επί εικοσιπέντε και πλέον έτη υπερέβαινε τα ανώτατα ανεκτά χρονικά όρια και έθιγε τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, τα οποία εγγυάται το Σύνταγμα και το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, για τον πρόσθετο λόγο ότι ο σκοπός της απαλλοτριώσεως είχε εντελώς εγκαταλειφθεί. Στο σημείο αυτό, ο

- 5 -

διαφωνών δικαστής έκρινε ότι το πρόγραμμα τουριστικής εκμεταλλεύσεως της περιοχής, το οποίο εξήγγειλε ο ΕΟΤ, δεν θα ηδύνατο να θεωρηθεί ότι εκπλήρωνε τον σκοπό της απαλλοτριώσεως, αφού αφορούσε μικρό μέρος μόνο του απαλλοτριωθέντος οικοπέδου, και η εκχώρηση τμήματος του οικοπέδου στο μοναστήρι Ιβήρων ήταν ουσιαστικά ξένη προς την έννοια της τουριστικής εκμεταλλεύσεως (απόφαση 1522/1999).

Όσον αφορά τη δεύτερη προσφυγή, το Συμβούλιο της Επικρατείας την απέρριψε ως απαράδεκτη για τον λόγο οι προσφεύγοντες δεν είχαν έννομο συμφέρον για να ζητήσουν την ακύρωση της προκηρύξεως διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού, αφού το εν λόγω οικόπεδο ανήκε πλέον στον ΕΟΤ (απόφαση 1523/1999).

B. Οικείο εσωτερικό δίκαιο

1. Το οικείο άρθρο του Συντάγματος του 1975 ορίζει ότι:

Άρθρο 17

“1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσηκόντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωσης, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο. (...)”

2. Ο Α.Ν. 797/1971/30-12-1970/1-1-1971 αποτελεί τη θεμελιώδη νομοθεσία η οποία διέπει τις απαλλοτριώσεις, κατ' εφαρμογή των αρχών οι οποίες θεσπίζονται με τις συνταγματικές διατάξεις.

- 6 -

Κατά τα άρθρα 7 και 8 του Α.Ν., η κτήση της κυριότητας από το μέρος προς όφελος του οποίου απεφασίσθη η απαλλοτρίωση, άρχεται από της ημερομηνίας καταβολής της αποζημίωσης ή από της ημερομηνίας δημοσιεύσεως στο Φ.Ε.Κ. της καταθέσεως της αποζημίωσης παρά του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων.

Κατά το άρθρο 12 του Α.Ν., όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 6 § 19 του Ν. 2160/1993, απαλλοτρίωση εκτελεσθείσα προς όφελος του Δημοσίου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, δύναται να ανακληθεί εν όλω ή εν μέρει εφόσον η αρμόδια υπηρεσία κρίνει ότι δεν είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση του αρχικού σκοπού ή άλλου σκοπού δημόσιας ωφέλειας και ο κύριος του απαλλοτριωμένου δεν αντιτίθεται σε αυτή. Η απαλλοτριωθείσα ιδιοκτησία δύναται να χρησιμοποιηθεί ελευθέρως εάν ο κύριος του απαλλοτριωθέντος δηλώσει ότι δεν επιθυμεί την ανάκληση της απαλλοτριώσεως ή αν σιωπήσει. Όταν η ιδιοκτησία έχει χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό για τον οποίο απαλλοτριώθηκε και έπαυσε στη συνέχεια να χρησιμοποιείται για οποιονδήποτε λόγο, γίνεται δεκτό ότι ο σκοπός της απαλλοτριώσεως εκπληρώθηκε και η ανάκληση της απαλλοτριώσεως δεν είναι πλέον δυνατή. Επομένως, η ιδιοκτησία δύναται να χρησιμοποιηθεί ελευθέρως.

Κατά το αυτό άρθρο, απαλλοτρίωση υπέρ ατόμου ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου ανακαλείται υποχρεωτικώς, τη αιτήσε του κυρίου του απαλλοτριωθέντος, αν έχει παρέλθει πενταετία μετά την απαλλοτρίωση και η ιδιοκτησία δεν έχει χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό για τον οποίο είχε απαλλοτριωθεί.

3. Κατά την προηγούμενη θεωρία και νομολογία, η ισχύς διοικητικής πράξεως δέον όπως εκτιμάται βάσει των πραγματικών περιστατικών και της ισχύουσας κατά τον χρόνο εκδόσεως της πράξεως νομοθεσίας (βλέπε Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, 7^η έκδοση, 1996, n° 506, ως και τις υπ'

αριθ. 4271/1977, 8/1984, 2348/1987 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας). Εν τούτοις, μετά από μεταβολή της νομολογίας η οποία άρχισε περίπου το 1992, το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχεται πλέον να λαμβάνει υπ' όψη τα πραγματικά περιστατικά και τις εξελίξεις που έπονται της εκδόσεως της πράξεως, ώστε να ελεγχθεί η πρόοδος της εκπληρώσεως του σκοπού της απαλλοτριώσεως (βλέπε τις υπ' αριθ. 1548/1992 και 1678/1995 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας).

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν υπήρξε δίκαια.
2. Επικαλούμενοι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, οι προσφεύγοντες παραπονούνται περαιτέρω ότι εθίγη το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας έθιξε το δικαίωμά τους σε δίκαια δίκη. Ειδικότερα, παραπονούνται ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας, για να κρίνει ότι ο σκοπός της απαλλοτριώσεως δεν είχε εγκαταλειφθεί, στηρίχθηκε στην προκήρυξη από τον ΕΟΤ διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού για την τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής, ενώ η προκήρυξη αυτή έλαβε χώρα εικοσιπέντε έτη μετά την επίδικη απαλλοτρίωση και κυρίως αφού προσέφυγαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, και μάλιστα μετά την τέταρτη αναβολή της συζητήσεως της υποθέσεώς τους. Δηλώνουν ότι, κατά την πάγια θεωρία και νομολογία, η ισχύς διοικητικής πράξεως δέον όπως εκτιμάται βάσει των πραγματικών περιστατικών και της ισχύουσας κατά τον χρόνο της εκδόσεως της πράξεως νομοθεσίας. Το γεγονός ότι λαμβάνονται υπ' όψη μεταγενέστερα της αμφισβητούμενης πράξεως περιστατικά, δημιουργεί νομική ανασφάλεια και

εκμηδενίζει την προστασία του ατόμου από τις πράξεις και τις παραλείψεις της Διοικήσεως. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, του οποίου οι οικείες διατάξεις έχουν ως εξής:

“Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δίκαιως (...) από δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)”

Η Κυβέρνηση δηλώνει κατ' αρχάς ότι οι πρώτος, εικοστός, εικοστός πρώτος και εικοστός δεύτερος από τους προσφεύγοντες δεν ήταν διάδικοι στις διαδικασίες ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία ολοκληρώθηκε με την έκδοση των αποφάσεων 1522/1999 και 1523/1999, και ότι δεν επικαλούνται εξ άλλου κανένα ιδιαίτερο λόγο που θα τους νομιμοποιούσε να παραπονούνται για τις προρρηθείσες αποφάσεις. Οι εν λόγω προσφεύγοντες δεν είναι επομένως “θύματα” παραβιάσεως του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως υπό την έννοια του άρθρου 34 αυτής. Περαιτέρω, η Κυβέρνηση επισημαίνει ότι η προσφυγή της έβδομης προσφεύγουσας απερρίφθη ως απαράδεκτη για τον λόγο ότι δεν είχε υποβληθεί νομίμως. Επομένως ούτε και αυτή η προσφεύγουσα θα μπορούσε να διατείνεται ότι είναι “θύμα” παραβιάσεως της Συμβάσεως.

Η Κυβέρνηση δηλώνει εξ άλλου ότι η διαδικασία διεξήχθη ενώπιον του ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου, συγκροτούμενου από δικαστές των οποίων η ανεξαρτησία και η αμεροληψία δεν θα ήταν δυνατό να αμφισβητηθούν. Περαιτέρω, η διαδικασία σεβάστηκε την αρχή της αντιμωλίας και οι προσφεύγοντες είχαν τη δυνατότητα να αναπτύξουν όλα τα επιχειρήματά τους. Το γεγονός ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας έλαβε υπ' όψη μεταγενέστερα της αμφισβητούμενης πράξεως περιστατικά,

ήταν σύμφωνο προς τη νέα πρακτική του, σύμφωνα με την οποία μεταγενέστερα περιστατικά εξετάζονται ώστε να ελεγχθεί αν επιδιώκεται ο σκοπός της απαλλοτριώσεως. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο είναι

- 9 -

αναρμόδιο να εξετάσει την ερμηνεία και την εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου, στις οποίες προέβησαν τα εθνικά δικαστήρια.

Οι πρώτος, εικοστός, εικοστός πρώτος και εικοστός δεύτερος από τους προσφεύγοντες αντικρούουν ότι ενεργούν ως κληρονόμοι των προσώπων τα οποία είχαν συμμετάσχει στις επίδικες διαδικασίες και απεβίωσαν μετά τις εκδοθείσες από το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσεις. Όσον αφορά την έβδομη προσφεύγουσα, δηλώνει ότι συμμετείχε σε όλες τις προηγούμενες δίκες ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και ότι νομίμως εξουσιοδότησε τους δικηγόρους της να την εκπροσωπήσουν. Η εν λόγω πενταετούς ισχύος πληρεξουσιότητα είχε λήξει κατά την πρώτη διαδικασία. Την εποχή εκείνη, ήταν με μετάθεση στο Ζαΐρ και η επικοινωνία με τους Έλληνες δικηγόρους της ήταν δύσκολη. Όσον αφορά την ουσία, οι προσφεύγοντες επιμένουν ότι η διαδικασία δεν ήταν δικαία.

Το Δικαστήριο σημειώνει κατ' αρχάς ότι, λόγω του αντικειμένου της διαφοράς, οι πρώτος, εικοστός, εικοστός πρώτος και εικοστός δεύτερος από τους προσφεύγοντες, κληρονόμοι των διαδίκων στην επίδικη διαδικασία, δύνανται εγκύρως να υποβάλουν ενώπιόν του τις αιτιάσεις τους όσον αφορά τις αποφάσεις τις οποίες εξέδωσε το Συμβούλιο της Επικρατείας. Όσον αφορά την έβδομη προσφεύγουσα, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν έχει προσηκόντως εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα, αφού η προσφυγή της απερρίφθη ως απαράδεκτη λόγω παρατυπίας εκ μέρους της ενδιαφερόμενης. Οι λόγοι τους οποίους επικαλείται η προσφεύγουσα δεν επαρκούν ώστε να την απαλλάξουν από την υποχρέωση τήρησης όλων των κανόνων οι οποίοι προβλέπονται από το εσωτερικό δικαιο για την εγκυρότητα της προσφυγής της. Συνεπώς, επειδή εισήχθη από την έβδομη προσφεύγουσα, πρέπει να απορριφθεί η προσφυγή κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 § 1 και 4 της Συμβάσεως.

Όσον αφορά το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες αμφισβητούν τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, το

- 10 -

Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι κατά το άρθρο 19 της Συμβάσεως καθήκον έχει να εξασφαλίζει τον σεβασμό των υποχρεώσεων οι οποίες απορρέουν από τη Σύμβαση για τα Συμβαλλόμενα Μέρη. Ειδικότερα, είναι αναρμόδιο να αποφαίνεται επί σφαλμάτων, νόμων ή ουσία, τα οποία, σύμφωνα με ισχυρισμούς, διέπραξε εσωτερικό δικαστήριο, εκτός αν και στο μέτρο που θα ήταν δυνατό να θίξουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προστατεύονται από τη Σύμβαση. Εξ άλλου, αν και η Σύμβαση εγγυάται με το άρθρο 6 αυτής το δικαίωμα σε δικαία δίκη, δεν ρυθμίζει εν τούτοις τα της αποδοχής των αποδείξεων ή της εκτιμήσεως αυτών, θέμα το οποίο εμπίπτει κατ' αρχήν στο πεδίο εφαρμογής του εσωτερικού δικαίου και αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων (*Garcia Ruiz κατά της Ισπανίας* [GC], n° 30544/96, § 28, ECHR 1999-I).

Συνεπώς, το Δικαστήριο είναι αναρμόδιο να αποφανθεί επί του θέματος εάν το Συμβούλιο της Επικρατείας, λαμβάνοντας υπ' όψη μεταγενέστερο της αμφισβητούμενης πράξεως περιστατικό – ήτοι την προκήρυξη διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού -, για να κρίνει ότι ο σκοπός της απαλλοτριώσεως δεν είχε εγκαταλειφθεί, σφάλλει κατά τον νόμο, και τούτο, για τον πρόσθετο λόγο ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν παρέκκλινε της πρακτικής η οποία ακολουθείτο τότε.

Εξ άλλου, το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει κάποια ένδειξη αυθαιρεσίας κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας, που τήρησε την αρχή της αντιμωλίας και κατά την οποία οι προσφεύγοντες ηδυνήθησαν να υποβάλουν όλα τα επιχειρήματά τους για την υπεράσπιση της υποθέσεώς τους. Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εκτιμώμενη στο σύνολό της, η επίδικη διαδικασία υπήρξε δίκαια κατά την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Συμβάσεως.

Επομένως, δέον όπως η αιτίαση αυτή απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

2. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται περαιτέρω ότι εθίγη το δικαίωμά

- 11 -

τους στον σεβασμό της περιουσίας τους. Δηλώνουν ότι στερήθηκαν της περιουσίας τους χωρίς να εκπληρωθεί ο σκοπός της απαλλοτριώσεως. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει ότι:

“Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.”

Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν είναι πλέον κύριοι των απαλλοτριωθέντων αγαθών, αφού η απαλλοτρίωση πραγματώθηκε με την καταβολή της αποζημιώσεως την οποία όρισαν τα δικαστήρια. Από της ημερομηνίας αυτής, οι προσφεύγοντες δεν δύνανται πλέον να διατείνονται ότι είναι κάτοχοι ισχύοντος ιδιοκτησιακού δικαιώματος. Μόνη η προσδοκία επιτεύξεως της ανακλήσεως της απαλλοτριώσεως δεν θα ηδύνατο – ούτε αυτή – να θεωρηθεί ως “αγαθό” υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Και τούτο, για τον επιπρόσθετο λόγο ότι τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι οι προσφεύγοντες δεν δικαιούνταν να ζητήσουν την ανάκληση της απαλλοτριώσεως. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι σε κάθε περίπτωση, ουδόλως εθίγη εν προκειμένω το δικαίωμα των προσφευγόντων στον σεβασμό της περιουσίας τους.

Οι προσφεύγοντες αντικρούουν ότι αφού υπήρξαν κύριοι των απαλλοτριωθέντων αγαθών, δύνανται πάντα να ζητούν την προστασία του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Άλλως, ακόμα και ένας ιδιοκτήτης παρανόμως απαλλοτριωθέντος κτήματος δεν θα ηδύνατο να επικαλεσθεί την προστασία της διατάξεως αυτής. Τούτο προκύπτει εξ άλλου από τις

αποφάσεις τις οποίες εξέδωσε το Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο ουδέποτε αμφισβήτησε το έννομο συμφέρον τους για να προσφύγουν ενώπιόν του. Ως προς την ουσία, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η πλήρης αδράνεια της Διοικήσεως, επί σειρά ετών, θίγει το ιδιοκτησιακό τους δικαίωμα, αφού ο σκοπός δημοσίας ωφελείας, για τον οποίο στερήθηκαν των ιδιοκτησιών τους, έχει προδήλως εγκαταλειφθεί.

Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 εμπεριέχει τρεις διαφορετικούς κανόνες: με τον πρώτο, ο οποίος εκφράζεται στην πρώτη φράση του πρώτου εδαφίου και είναι γενικός, θεσπίζεται η αρχή του σεβασμού της ιδιοκτησίας. Ο δεύτερος, ο οποίος εμπεριέχεται στη δεύτερη φράση του αυτού εδαφίου, αφορά την αποστέρηση της ιδιοκτησίας και την υπάγει σε ορισμένες προϋποθέσεις. Όσον αφορά τον τρίτο, ο οποίος εμπεριέχεται στο δεύτερο εδάφιο, αναγνωρίζει στα Κράτη τη δυνατότητα, μεταξύ άλλων, να ρυθμίζουν τη χρήση των αγαθών συμφώνως προς το γενικό συμφέρον. Δεν πρόκειται ωστόσο για κανόνες οι οποίοι δεν είναι αλληλένδετοι. Ο δεύτερος και ο τρίτος αναφέρονται σε συγκεκριμένα παραδείγματα προσβολής των ιδιοκτησιών. Εκ τούτου συνάγεται ότι πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της αρχής η οποία θεσπίζεται με τον πρώτο.

Εν προκειμένω, η απαλλοτρίωση του 1971 συνιστούσε ανάμειξη στο δικαίωμα των προσφευγόντων στον σεβασμό της περιουσίας τους που αναλύεται σε "αποστέρηση" ιδιοκτησίας υπό την έννοια της δευτέρας φράσεως του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η καταγγελλόμενη ανάμειξη προβλεπόταν από τον νόμο, επιδίωκε νόμιμο σκοπό και έλαβε χώρα, με την καταβολή αποζημιώσεως το ύψος της οποίας δεν αμφισβητείται από τους προσφεύγοντες, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας (βλέπε, μεταξύ άλλων, την από 20 Νοεμβρίου 1995 απόφαση *Pressos Compania Naviera S.A.* και λοιποί κατά του Βελγίου, *série A* n° 332, σελ. 21-23, §§ 33-38). Εκ

των ανωτέρω συνάγεται ότι η αποστέρηση της ιδιοκτησίας των προσφευγόντων ήταν αιτιολογημένη υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Εν τούτοις, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι ο σκοπός δημοσίου συμφέροντος τον οποίο επεδίωκε η απαλλοτρίωση, έχει ήδη εγκαταλειφθεί, και παραπονούνται ότι είναι αδύνατο να επιτύχουν την ανάκλησή της. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο οφείλει να διερευνήσει αν η καταγγελλόμενη κατάσταση αντιστοιχεί σε προσβολή του δικαιώματος των προσφευγόντων στον σεβασμό της περιουσίας τους.

Το Δικαστήριο σημειώνει κατ' αρχάς ότι το εσωτερικό δίκαιο δεν αναγνωρίζει στους ενδιαφερόμενους απόλυτο δικαίωμα που θα τους επέτρεπε να επιτύχουν την ανάκληση της επίδικης απαλλοτριώσεως. Αυτή υπόκειται σε ορισμένες προϋποθέσεις, περί των οποίων το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι δεν συντρέχουν εν προκειμένω. Ειδικότερα, το ανώτατο δικαστήριο θεώρησε ότι ο διαδραμών μετά την απαλλοτρίωση χρόνος δεν είχε υπερβεί τα ανεκτά χρονικά όρια, και ότι, με την προκήρυξη διεθνούς πλειοδοτικού διαγωνισμού για την τουριστική εκμετάλλευση της περιοχής, η Διοίκηση είχε εκδηλώσει, ρητά και ανενδοίαστα, τη βούληση να χρησιμοποιήσει το επίδικο οικόπεδο για τον σκοπό για τον οποίο το τελευταίο είχε απαλλοτριωθεί. Δεδομένου του περιθωρίου εκτίμησης που διαθέτουν εν προκειμένω οι εθνικές αρχές, το Δικαστήριο είναι αναρμόδιο να εξετάσει το βάσιμο των εκτιμήσεων αυτών (βλέπε, *mutates mutandis*, *Τέως Βασιλεύς της Ελλάδος και λοιποί κατά της Ελλάδος* [GC], n° 25701/1994, 23.11.2000, § 87).

Επομένως, έστω και αν ο διαδραμών μετά την απαλλοτρίωση χρόνος είναι ιδιαίτερα σημαντικός και η κατάσταση όσον αφορά την εκπλήρωση του σκοπού δημοσίου συμφέροντος παραμένει αμφίβολη, το Δικαστήριο δεν δύναται να αγνοήσει το γεγονός ότι η επίδικη απαλλοτρίωση ολοκληρώθηκε συμφώνως προς τις απαιτήσεις του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 και ότι ειδικότερα οι προσφεύγοντες αποζημιώθηκαν νομίμως για την απώλεια

της ιδιοκτησίας τους. Επομένως, οι προσφεύγοντες δεν καλούνται να επωμισθούν δυσανάλογο και υπερβολικό βάρος, το οποίο θα ήταν ασυμβίβαστο με το δικαίωμά τους στην ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι πρέπει η αίτηση αυτή να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Απορρίπτει την προσφυγή ως απαράδεκτη.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Erik FRIBERGH

Françoise TULKENS

Γραμματέας

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΦΕΥΓΟΝΤΩΝ

1. È Ě Ā
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

- 16 -

43.

44.

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Αθήνα, 15-05-2002.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ